

Amik Annamária – György Andrea

VÁZLAT A VÍZRŐL

TAMÁS DÉNES: A TÓ. LECTOR KIADÓ, MAROSVÁSÁRHELY, 2023.

GyA: Tamás Dénes legutóbbi könyve izgalmas kérdéseket vet fel. Kezdjük a műfajával. (Kis)regényként lehetne meghatározni, de a belesűrített intellektuális anyag, a természethez és a műalkotásokhoz fűzött filozofikus reflexiók az esszé felé közelítik a szöveget. *A tó* egyfajta kísérleti mű, amelyben az esszéisztikus szövegbetétek, az „agyi szikrázások” túlsúlya nemcsak megbontja, hanem szinte teljesen háttérbe szorítja a történetmondást.

AA: Műfaji meghatározása a címlap szerint: képeslapok egy regényből, de a túlzóan absztrakcióba hajló leírások miatt éppen a képiség sérül. A fosztóképző gyakori használata („megfoghatatlan”, „áttekinthetetlen”, „kimeríthetetlen”) a természetélmény amolyan apofatikus megragadását próbálja megvalósítani, de a kivitelezés inkább az elmondónak a tehetetlenségéről, mintsem az elmondhatatlanban rejlő kvalitásról tanúskodik.

GyA: A regény epikus magja eléggé csenevész, épp arra jó, hogy ürügyet szolgáltatson a gondolatosság kifejtéséhez. Bár nincs lineárisan kibontakozó cselekmény, ami nekem kimondottan jólesett, mégis felfejthető egy központi történet: a gyári munkásé, aki egy évtizeden át naponta elzarándokol a kisvárosi képtárba, hogy egy kiállított tusrajzot szemléljen.

AA: A szűkös cselekmény ellenére érzékelhető egy triptichonszerű szerkezet: a személytelenségre törekvő természetleírást követi a gyári munkás életképe, amely végül az emberi alkotásokra tett hivatkozásokkal teletűzdelt záró meditációba fordul. Hogy ezt történetként – alakulásként – kell elképzelni, maga a szöveg jelzi a munkás színre léptetése után: „de már nem ugyanaz a világ volt a kátlanban, mint eddig”.

GyA: Ezt a „kerületi fazont” zavarba ejtően nagy művészi és spirituális éhség emészti, amit elsősorban képzőművészeti alkotások szemlélésével és a róluk való beszéddel csillapít, és csak másodsorban alkohollal. (Először a múzeum, utána a kocsmá.) Ő az ideális befogadó, olyan, mint Eco ideális olvasója vagy a szintén csak elméletben létező tökéletes színházi néző. Nem

lép be a tájképbe, hanem egy külső nézőpontból mutatja be úgy, hogy képzeletben tovább fejleszti, rajzolja, társalkotójává lép elő.

AA: Minden meditatív tapogatózás kifelé irányul, és ez az extrospekció akár azt is sejtethetné, hogy az önvizsgáló kérdések megválaszolására tett kísérlet kudarcra irányította kívülre a szemlélődést. Talán efelől értelmezhetjük a „felhőmozinak” titulált filmes hivatkozások képsorát: a nagyok már bejárták a terepet, és nem találtak választ. „Mintha végre valami be akarna fejeződni odafent. De már nem azzal a reménnyel, hogy kirakódik a puzzle, s összeáll a történet.”

GyA: Számára egzisztenciális tevékenység a kép („ajtó az örökkévalóra”) szemlélése, amely létértelmező funkciót kap. Amit ő csinál, mélyen szakrális cselekvés, egyfajta imádságképpel, és mi, az olvasók ennek a folyamatát és eredményét követjük nyomon. Feltárja a tusrajz világát, mi pedig követjük őt. A kérdés csak az, hogy regénynek nevezhető-e az eredmény? Olyan, mintha Heidegger Vincent Van Gogh *Parasztcipők* című festményéről írott művészetfilozófiai értelmezését „regényesítené”, kevés sikerrel. Tamás Dénes félúton megáll szépirodalom és esszé között, ami nem lenne baj, ha nem akarná szépirodalomként meghatározni művét.

AA: A narrátor egzisztenciális töprengései ebben az öneszmélő emberi perspektívát kizárni próbáló természetfókuszú kísérletben olykor üres frázisok: „ahol élet, ott emelkedés is van”, „minden igazi magasság a lent, az alap elvesztésével veszi kezdetét”. Interszubjektív emberi nézőpont nélkül nemcsak tárgyatlanná, hanem hiteltelenné is válnak az elmélkedések. A kérdés csak az ember számára lehet valós téttel bíró kérdés.

GyA: *A tó* főszereplője viszont a tusrajz, illetve a rajta látható vadregényes táj: „egy hegycsúcs, alatta sziklás katlan, benne két tó, egy nagyobb és egy kisebb, keskeny földnyelvvvel elválasztva”, amelyet valóban nagyon élvezetesen, érzékletesen mutat be. Élvezted a természetleírásokat?

AA: Nyelvezete bojkottálta az esztétikai élményemet, bár a „megtartódik”, „beleégetődik”, a tévékészülék „vevésnek” nevezett üzemmódja „vétél” helyett, a komikumba hajló „fent is felhő, lent is felhő”, „bemozdul” elkönyvelhető regionalizmusként is. Nemcsak a narrátori megfigyelés pusztá ténye cáfolja a szemlélő hiányát, hanem az ilyen kifejezések, mint: „augusztusban is fehérén villogó hófolt” (az emberi időszámítás jelzése), „belefeledkezés” (kié?), „pillantásokat magához vonzani” próbáló kisebbik tó (kinek a pillantását?), „érthetővé válik a táv” (ki számára?), mind azt jelzik, hogy ez az érthetetlen világ mégiscsak valakinek a világa, akinek kezdenie kell valamit a világával.

GyA: Engem vittek magukkal a tájleírások, amelyek mintha a romantika természetélményét tükröznék. Azt sugallják, hogy a természet mindent átható ősfurma, titkos tudás, a hegy és a tó (a két jól ismert, a romantikusok által kedvelt toposz) pedig az ember egzisztenciális elmélkedésének a színtereként jelenik meg. Az emelkedett, fenséges narrátori hangot egy alkalommal szándékosan megtöri az emberi szemét, egy kiürült, tóba hajított CAMPINGAZ feliratú gázpalack groteszk szólama. A gázpalack öntudatos monológjából egyértelművé válik, hogy a tó tudatos szennyezésére, tehát elpusztítására törekszik.

AA: A Jevgenyij Vodolazkin *Lauros*ának középkori erdejében eldobott műanyag palacktól eltérően, itt nem feloldja az időbeliségből származó emberi kötöttséget, hanem éppen az időben bekövetkező antropogén rombolás véglegességét sugallja a természet, azaz a tó testébe töviseként fúródott tárgy.

GyA: Angyal, de egy istennő is meglátogatja a tavat, mindketten méltó partnerei a fenséges természetnek, velük szemben az emberek azonban a táj nevetségesen kicsiny, nyájszerű, szánakozásra méltó elemei, „omelette, tojásrántotta emberek”. Közülük kettő válik ki: a nő, aki meztelenül beleveti magát a tóba, és úszni kezd benne, a másik pedig a szerzetes, csuhában, aki bottal veri a tó felszínét. Hogyan értelmezted a megjelenésüket?

AA: Kifejezetten érdekesnek tartom e két kiemelt emberi szereplőt. A nő az eredendő másság megtestesítője, a szerzetes pedig a keresztény hagyományban az önmagával a legkeményebb harcot folytató, világot megtagadó ember arca. A völgyben meghúzódó kolostor képét a *Háború és háború* kiútkeresőinek reményeként értelmezem: „Mintha volna menekülés innen.” A rögtön ezután feltűnő nő egyértelműen Éva-motívum. Ezt megerősíti a megjelenését követő, a lét értelmére vonatkozó kérdések sorozata, ami az úszás jelenetével együtt erőteljesen hajaz Maurice Blanchot *Thomas, a rejtélyes árny* című filozófiai regényének Éva-szerű női alakjára. A Másik titokzatos jelenléte nem válaszokat ad, hanem lehetőségessé teszi a kérdezést, ugyanis van kivel együtt töprengeni (talán ezért is tűnt számomra hitelesebbnek a könyv második fele). Hogy a tó viszont hallgat, mert nincs mit mondania, így akár megnyugtatóan perszonalista következtetés is lehetne, bár a vizet püfölő-kérdező szerzetes nem így gondolja...